

УДК 929.731Ольговичі

Леонтій ВОЙТОВИЧ
(Львів)

ПУТИВЛЬСЬКІ ОЛЬГОВИЧІ НА КИЇВСЬКОМУ ПРЕСТОЛІ

Незважаючи на те, що історія Київської землі кінця XIII – першої половини XIV ст. знаходиться в полі зору дослідників вже більше двох століть, значна частина проблем, пов'язаних з нею, залишається дискусійною. Зокрема одним з найбільш дискусійних є питання перебування в цей період на київському престолі Путивльських Ольговичів¹. На перший погляд після введення в науковий обіг таких пам'яток як пом'яники, з яких найбільш інформативним є Любецький синодик², сумнівів щодо присутності на київському столі князів з путивльської гілки Ольговичів немає. На це звернули увагу ще Микола Квашнін-Самарін³, Філарет Гумилевський⁴ та Рафаїл Зотов⁵. Однак питання коли, за яких обставин путивльські династи зайняли київський престол і як довго перебували на ньому – викликає суперечки дослідників і потребує подальшого глибокого вивчення.

Яким же було і що являло собою Путивльське князівство в кінці XIII – на початку XIV ст.? На перший погляд відповісти на це питання однозначно (через відсутність джерел) неможливо. Проте, виходячи з загального аналізу та інформації тих же пом'яників, як джерел безсумнівних (перед лицем Господа фальсифікувати ніхто б не наважився, тобто існування осіб, згаданих у пом'яниках, не підлягає сумніву), можна спробувати реконструювати генеалогію путивльських династій цього періоду.

Після Любецького снему практика успадкування престолів всередині земель не змінилася. У кожній землі старшим князем залишався найстарший за родовим рахунком у даній гілці династії. Всередині князівств володарі продовжували переміщатися з “молодшого” столу на “старший”, подібно до того як це було загалом на Русі до Любецького снему, коли Ярослав Мудрий починав княжити в Ростові, пізніше перейшов в Новгород на місце померлого старшого брата Вишеслава, а вже звідти потрапив до Києва. При кожній зміні князя в Чернігові проходив перерозподіл престолів у всій Чернігівській землі. Так добре знаний князь Ігор Святославич княжив у Путивлі (1161–1164), перейшов у Курськ (1164–1178), звідти у Новгород-Сіверський (1178–1198) і, накінець, у Чернігів (1190–1202). Напевно був правий Василь Сергеевич, вважаючи, що такий перерозподіл закріплювався відповідними угодами⁶. Принаймі збирався снем і давалися відповідні клятви та присяги.

Затиснені з усіх сторін володіннями Мономаховичів, Чернігівські Ольговичі, першими відчули небезпеку продовження функціонування цієї практики. В кінці XII ст. з'явилася небезпека розпаду Чернігівської землі на дві окремі частини: Чернігівську і Сіверську внаслідок суперництва двох гілок Ольговичів. У 1164 р. після смерті Святослава Ольговича, його дружина таємно запросила в Чернігів сина Олега. Щоб уникнути усобиці Святослав Всеволодович, який був легітимним спадкоємцем чернігівського престолу, погодився передати Олегові Новгород-Сіверський, котрий повинен був перейти до його рідного брата Ярослава. У 1178 р., далі будучи зацікавленим у єдності всіх Ольговичів з огляду на конфронтацію проти Мономаховичів, Святослав Всеволодович передав Олегові Чернігів, знову порушуючи права свого брата. І тільки по смерті Олега Ярослав, нарешті, отримав чернігівський престол. За цей час молодша гілка повністю опанувала сіверську частину Чернігівської землі. Напруження між двома гілками відчувалося у подіях 1185 р. Саме вона була однією з причин відомого походу Ігоря Святославича⁷.

Привертає до себе увагу досить нетиповий шлюб близьких родичів, для укладення якого потрібно було порушувати канонічне право, що робилося тільки при укладенні важливих політичних угод. У 1190 р. найстарший з внуків великого князя Святослава Всеволодовича – Давид Ольгович одружився з дочкою сіверського князя Ігоря Святославича⁸. Цим шлюбом було скріплено угоду між обома гілками Ольговичів (чернігівською та сіверською), яка зберегла формальну єдність Чернігівської землі і залишила в силі старий принцип успадкування. Внаслідок цієї угоди Ігор Святославич у 1198 р. став чернігівським князем, а його сини, як молодші в роді, отримали тільки Путивльське князівство. Сіверське князівство перейшло до старшої чернігівської гілки, представник якої мав стати наступником Ігоря Святославича.

Та це був тільки тимчасовий компроміс. Було зрозуміло, що молодша гілка Ольговичів розпочне боротьбу за Новгород-Сіверський. У той же час розросла старша гілка прагнула залишити

за собою якомога більше земель. У 1206 р. в Чернігові відбувся снем. Прийнято вважати, що там було вирішено тільки підтримати претензії путивльських Ігоревичів на Галицьку землю. Однак спостереження за наступними переміщеннями князів в Чернігівській землі дозволяють припустити, що на цьому снемі були поширені принципи Любецького снему на Чернігівську землю, тобто кожен пагінець обох гілок Ольговичів отримав свою “отчину”. Проти цього рішення намагався виступити сильний курський князь Олег-Георгій Святославич, але у 1226 р. він був змушений скоритися чернігівському сюзерену Михайлові Всеволодовичу, так і не добившись Новгород-Сіверського, на який мав право, якби сіверська частина Чернігівської землі залишилася у молодшій гілці. Це був дуже відважний і діяльний князь⁹. Після снему 1206 р. нащадки Олега Святославича залишилися у Курському та Рильському князівствах, нащадки Ігоря Святославича – у Путивльському, Всеволода Святославича – у Трубчевському. Князеві Всеволодові Черному не було потреби прикладати особливих зусиль, щоб отримати згоду путивльських Ігоревичів. Останні були впевнені, що закріпляться у великій Галицькій землі і були задоволені підтримкою решти Ольговичів.

Таким чином Путивльське князівство залишилося за Володимиром Ігоревичем (1185 – після 1211), а коли останньому вдавалося оволодіти галицьким престолом (1206–1207, 1210–1211), у Путивлі залишався його молодший син Всеволод Володимирович¹⁰. Востаннє він згаданий під 1211 р., коли був посланий в Угорщину на переговори¹¹. Після загибелі Ігоревичів і смерті Володимира Ігоревича Путивльське князівство перейшло до його старшого сина Ізяслава Володимировича, котрий помер у 1223 р.¹², можливо, загинувши у битві на р. Калці. Прямих нащадків у нього не було і Путивльське князівство перейшло до двоюрідного брата Івана Романовича, згаданого у Любецькому синодику¹³. Немає жодних підстав вважати цього князя сином брянського князя Романа Михайловича¹⁴. Дослідники просто не враховують правил успадкування, які начебто не існували на Русі¹⁵, тоді як вони були усталені у всіх європейських династій.

За Іваном Романовичем у Любецькому пом'янику записаний путивльський князь Іван¹⁶, котрий згаданий також і у Києво-Печерському пом'янику¹⁷. Путивльський князь Іван Іванович, на основі запису в одному із списків Любецького пом'яника як “страстотерпца и чудотворца, убитого от татар за христианы”, віднесений до періоду репресій хана Узбека (друга чверть XIV ст.)¹⁸. Але ця верифікація не підкріплена жодними аргументами. Виходячи з віку його діда та батька, діяльність цього князя слід віднести до другої половини XIII ст. Очевидно це була відома і шанована особа, діяльність якої з часом стерлася з пам'яті, на що звернув увагу ще М. Квашнін-Самарін¹⁹. Репресії супроти окремих князів ординці проводили і протягом XIII ст. Так у 1270 р. загинув рязанський князь Роман Ольгович²⁰. Князі змушені були брати участь у війні Джучидів з Хулагуїдами за Азербайджан, яка з 1262 р. тривала аж до кінця 60-х рр. XIV ст.²¹ В ході одного з походів під час цієї війни путивльський князь міг потрапити в полон і бути страченим іранськими монголами-мусульманами, що дало підстави трактувати його як мученика за віру.

Наступний князь з цієї династії Володимир-Іван Іванович у Сіерському синодику (Спасо-Преображенського Новгород-Сіверського монастиря) згаданий як князь київський²². Записаний він і у Києво-Печерському пом'янику²³. Михайло Грушевський відносив його правління до першої чверті XIV ст.²⁴ Не сумнівається у князюванні Володимира Івановича в Києві і Олена Русина²⁵.

Але цілком очевидним є те, що отримати Київське князівство володар невеликого Путивльського князівства і представник наймолодшої гілки Ольговичів зміг би лише за підтримки самого хана Золотої Орди, який мусив йому надати на це ярлик. І трапитися це могло тільки за певних обставин, які могли спонукати хана до такого рішення. Попри значні руйнування столиці восени 1240 р., Київ залишався значним політичним, церковним і культурним центром. Не випадково на місто претендували як володимиро-суздальські так і галицько-волинські князі. Тут знаходилася резиденція митрополита Кирила II у 1250–1282 рр.²⁶ У Києві відбувся помісний собор 1274 р.²⁷ Наступник Кирила II митрополит Максим залишався в столиці до 1300 р. Монголи довгий час намагалися не допускати появи в Києві окремого князя і не передавати міста та землі в руки сильніших князів.

Але у 1289 р. пороський князь Юрій [Ростиславич ?] згаданий як васал волинських князів²⁸. В “Книзі знань”, відомій за трьома манускриптами і добре датованій часом біля 1350 р., де описані подорожі кастильського монаха-францісканця, за Польщею поставлене “королівство Лева”, до складу якого входив Київ, і подано його знамено – зелене полотнище з червоним хрестом²⁹. Джерело це достатньо надійне і узгоджується з загальною інформацією. Фрагмент, який відноситься до “королівства Лева” написаний бл.1302–1306 рр.³⁰

Відмахнутися від цієї інформації не так просто, як це спробувала О. Русина³¹. І опис прапора співпадає із зображенням на портолані Анджеліно Дульсера з 1339 р.³² І про Львів як столицю ко-

ролівства Русі за часів князя Лева Даниловича свідчень достатньо, зокрема такого поінформованого джерела як Житіє св. Кінги, сестри Констанції, дружини князя Лева, біографічна частина якого написана бл. 1320 р.³³ І інформація інших частин кастильського джерела відповідає реаліям.

Разом з літописною згадкою 1289 р. це повідомлення дозволяє говорити про належність Києва, а можливо і частини Лівобережжя, до Галицько-Волинської держави чи *королівства Русі* (як її називали латиномовні джерела), що допускав і М. Грушевський³⁴.

Чингізид Ногай, який висунувся як полководець у війнах за Азербайджан за часів хана Берке, успадкував чи отримав від останнього потужний Причорноморський улус з центром в Ісакчі на Дунаї. Після успішного походу на Константинополь у 1264 р. він став господарем Причорномор'я. У 1273 р. візантійський василевс Михайло Палеолог видав за Ногая свою позашлюбну дочку Єфросинію. До 1280 р. його васалами стали болгарські держави – Тирновське царство, Відинське і Бранічевське князівства. Болгарський цар Георгій I Тертер (1280–1292) спочатку змушений був видати свою дочку за сина Ногая – Джекі, а потім вислати свого сина і співправителя Тодора Святослава заручником у Ісакчі. У 1292 р. данником Ногая став і король Сербії, також приславши йому в заручники сина та великих бояр. Візантія і далі знаходилася під впливом Ногая і спроби ухилитися від цього впливу каралися походами на зразок походу 1297 р., в якому взяли участь болгарські війська. Ногай збирав податки і з Криму. Ногай проводив власну політику, не звертаючи уваги на ханів Золотої Орди. Будучи фактично незалежним і найстаршим серед нащадків Джучі, він ставив на престол ханів, як колись Бату – каанів. Його улус був одним з найпотужніших улусів у складі Золотої Орди, а сам улусбек постійно розширював зону контролю своїх територій, поступово все частіше втручаючись у справи Криму та Лівобережжя³⁵. Лівобережні князі, зокрема купські, рильські та липицькі, знаходилися під його контролем з середини 1280-х рр.³⁶ Військо Ногая оцінювали у 30 туненів³⁷. Лев Данилович був не лише васалом Ногая, який опираючись на його підтримку став сюзереном королівства Русі, боровся за польський престол, воював з Литвою та Угорщиною, але й надійним сподвижником. За це він ледь не поплатився, коли хан Телебуга, розлючений такою міцною співпрацею Лева з Ногаєм, затвердив передачу Володимира молодшому братові – луцькому князю Мстиславу Даниловичу, а Лева мало не позбавив престолу, тримаючи Львів у двохтижневій облозі³⁸. Тому, коли Ногаю у 1291 р. вдалося організувати переворот, змістивши Телебуга і посадивши на престол Токту, він допоміг опанувати або просто передав Київ князю Леву Даниловичу, який до того часу після смерті Мстислава Даниловича опанував всю територію *королівства Русі*³⁹. Датувати цю подію можна ближче до 1292 р.

Але хан Токта, подібно до свого попередника Телебуги, не хотів залишатися в тіні у Ногая, котрий мов суверенний володар карбував монети в Ісакчі. Врешті мусило дійти до усобиці. Безпосереднім приводом послужила звичайна родинна сварка. Тесть Токти емір Солдждай-гурген посватав свого сина Яйлага за дочку Ногая – Кабак. Кабак була мусульманкою, а Яйлаг і його родина дотримувалися ойратської віри. Довідавшись, що родичі хана ігнорують його дочку, Ногай зажадав видачі Солдждай-гургена, але отримав відмову. Військові дії розпочалися пізньої осені 1298 р. Перша фаза війни була повністю за Ногаєм⁴⁰. Хан Токта зазнав поразки і був змушений взяти паузу для більш повного зосередження всіх сил. Для початку він постарався звільнити Лівобережжя від впливу Ногая. У 1300 р. Токта зібрав великі сили, залучивши війська руських князів⁴¹. Ординське військо перейшло через Дніпро. Токта знав, що головним союзником Ногая є сюзерен *королівства Русі* знаменитий полководець князь Лев Данилович. Проти нього треба було спрямувати сили інших руських князів. І Токта відновив Київське та Переяславське князівства, передавши його Ольговичам. Київ отримала путивльська династія в особі князя Володимира-Івана Івановича⁴². Чому саме Токта обрав путивльського князя? Могли бути дві причини: можливі заслуги перед Джучидами його батька князя Івана Івановича, пам'ять якого вшановували сучасники, та належність князя Володимира до путивльських Ігоревичів, які мали династичні підстави до успадкування галицького престолу. На користь останнього припущення побіжно свідчить згадка у Сіверському пом'янику брата Володимира овруцького князя Андрія⁴³. Путивльські династи переміщалися на Київщину, наче готуючись до подальшого стрибка на Захід. Токта також змусив і митрополита Максима покинути Київ і переїхати у Володимир на Клязьмі⁴⁴. В такий спосіб золотоординський хан повністю виключав вплив Ногая і правителів королівства Русі на церковну ієрархію, яка переходила під повний його контроль. Можливо тому і Константинопольська патріархія, яка рішуче опиралася утворенню нових діоцезів (досить згадати відому спробу Андрія Боголюбського) відразу ж, в особі патріарха Афанасія I та василевса Андроніка II, пішла на утворення окремої Галицької митрополії у 1303 р.⁴⁵ Таким чином можна стверджувати, що тільки похід Токти у 1300 р. і його підготовка до довгої та не

простої боротьби з Ногаєм і Левом Даниловичем могли привести до передачі Київського князівства Путивльським Ольговичам.

Вирішальна битва відбулася 15 вересня 1300 р. у місцевості Куканлик у низів'ях Південного Бугу або Дністра⁴⁶. За версією Філіпа Бруна це один з одеських лиманів – Куяльник⁴⁷. На морській карті венеційця Андреа Біанко з 1436 р. дослідник побачив між нижньою течією Дністра і його лівою притокою Кучурганом напис *zizera ya de nogay*. На новому виданні карти ця назва передана як *nogai*⁴⁸. Новіші дослідники локалізують Куканлик в Буджаку на річці Когильник⁴⁹. Токта задушив сили Ногая, якого покинули ряд емірів, своєю чисельністю. Після розгрому сини Ногая з тисячею вершників втекли в напрямку Галича. Сам Ногай з 17 вершниками був перехоплений в степу руськими дружинниками (можливо і путивльськими), один з яких смертельно поранив хана⁵⁰.

Напевно вже після загибелі Ногая, побоюючись за наслідки цієї поразки для своєї держави, Лев Данилович вирішив піти у монастир⁵¹. Його страхи були даремними, брат Тохти Сарай-Бука невдовзі загинув в боротьбі з нащадками Ногая, які зв'язали в Причорномор'ї аж до 1307 р. Сам Токта вже з 1302 р. відновив війну за Азербайджан. Тому наступник Лева Даниловича без проблем коронувався, що означало декларування звільнення від ординської залежності⁵². Майже рівночасно була утворена окрема Галицька митрополія, куди ввійшли єпископії територій, які на той момент не платили ординської данини-виходу.

Таким чином початок правління Путивльської династії в Києві можна датувати 1300 р. Першим з путивльських князів у Києві був Володимир-Іван Іванович. Зрозуміло, що з самого початку князі з цієї династії мусили орієнтуватися на золотоординських ханів, щоб закріпитися і зберегти за собою Київське князівство. До 1313 р. існувала можливість відновлення панування в Києві *королівства Русі*, тобто Галицько-Волинської держави. Після приходу до влади хана Узбека почало відбуватися повернення і цієї держави в ординську орбіту. За таких умов основними суперниками київських князів стали тепер великі князі литовські, в яких місцева еліта бачила союзників у боротьбі з ординцями.

Так звані білорусько-литовські літописи (Літопис Археологічного товариства, Літопис Рачинського, Ольшевський літопис, Румянцевський літопис та Євреїновський літопис) подають недовідомі про похід великого литовського князя Гедиміна на Київ, битву на р. Ірпені та київського князя з незвичним для Рюриковичів іменем Станіслав⁵³. Це повідомлення повторене в Хроніці Биховця (XVI ст.) та творі Олександра Гваньїні (1534–1614), який датував цю подію 1304 р. Польський хроніст М. Стрийковський (бл. 1547–1582), котрий був добре обізнаним з руськими літописами, – 1320 р. Цю останню дату сприйняли багато дослідників. Володимир Антонович, вказавши на заплутаність розповіді про похід Гедиміна, піддав сумніву саму реальність походу, віднісши її до фантастичних. Йому опонував Микола Дашкевич, звернувши увагу на відомості про битву на р. Ірпені в такому незалежному джерелі як Межигірський літопис та інші факти. Зауваження М. Дашкевича прийняв і Михайло Грушевський. Павло Клепатський підтримав В. Антоновича. З того часу дослідники розділилися, підтримуючи ту чи іншу версію⁵⁴.

Ця дискусія триває досі. Частина сучасних дослідників заперечують факт існування князя Станіслава⁵⁵. Побувають сумніви і у самому факті походу Гедиміна на Київ, не кажучи про його датування. Однак запис у Любецькому пом'янику князя Івана Станіславича, а також згадка Афанасієм Кальнофойським у числі ктиторів Києво-Печерського монастиря самого князя Станіслава не залишають сумнівів щодо існування цього князя⁵⁶. Такі потрібні збіги просто виключені. Те ж стосується й інших фрагментів літописного тексту: Путивль згаданий як київський пригород, позаяк в даний момент Київське князівство тримала путивльська династія. Тому цей аргумент В. Антоновича можна відкинути. Це ж можна віднести і до Слєпорода (полеміка П. Клепатського з М. Грушевським з цього приводу⁵⁷ не переконлива, неможливо довести, що цього пункту не існувало у першій чверті XIV ст.). Отже, факти приведені в джерелах стосовно походу Гедиміна на Київ та битви на р. Ірпень виглядають достовірними і немає підстав їх відкидати. Підтверджують цей факт і обстеження місцевості, зокрема наявність могильника, знищеного при будівництві Київського укріпленого району у 1930-х рр.⁵⁸

Складніше питання датування походу Гедиміна на Київ. Цілий ряд дослідників, розглядаючи цей похід як історичну реалію, пропонували різні дати цієї події: Олександр Рогов – 1322 р.⁵⁹, Роман Батура – близько 1325 р.⁶⁰, Фелікс Шабульдо – 1324 р.⁶¹ Спочатку я схилився до версії Ф. Шабульдо, але у 1324 р. луцького князя Лева Юрійовича, котрий був учасником битви на р. Ірпені, уже не було серед живих (відомий лист Владислава Локетка до римського папи Іоанна XXII, у якому повідомлялося про смерть обох братів Юрійовичів, датований 21 травня 1323 р.). Якщо князь Ста-

ніслав (і, напевно переяславський князь Олег) не були вигаданими, то чому б тоді було вигадувати про участь у цій битві реального луцького князя Лева Юрійовича? Виходячи з цього похід Гедиміна на Київ можна датувати зимою 1322/1323 рр., а саму битву на р. Ірпені початком 1323 р. Реакцією на цю битву і участь на стороні київського князя його луцького союзника був похід литовських військ на Волинь ще до кінця зими 1323 р., який закінчився укладенням миру, скріпленого шлюбом дочки Лева Юрійовича з Любартом Гедиміновичом⁶². Недавно Володимир Саюк переконливо довів, що битва відбулася між 27 березня і 21 травня 1323 р., десь наприкінці квітня чи на початку травня⁶³.

Київський князь Станіслав (хресне ім'я Терентій⁶⁴) належав до Путивльських Ольговичів. Князь Володимир-Іван Іванович у 1300 р. отримав Київ з допомогою хана Токти під час війни Токти з Ногаєм⁶⁵. На думку М. Грушевського він правив у першій чверті XIV ст.⁶⁶ Станіслав-Терентій Іванович був його молодшим братом і став одним з наступних київських князів з путивльської династії. Після поразки на р. Ірпені зимою 1323 р. він втік, ймовірно, до Орди.

У переліку “ктиторів і опікунів монастиря Печерського” А. Кальнофойського перед князем Станіславом записаний князь Євстафій. З огляду на рідкісність обох імен для Рюриковичів, що само по собі свідчить проти можливої фальсифікації чи помилки, можна допустити, що між Володимиром-Іваном та Станіславом-Терентієм Івановичами київський престол займав їх брат Євстафій. Він міг бути і оверуцьким князем⁶⁷.

Гедимін поставив в Києві князем свого родича Ольгіманта Міндовговича Гольшанського. Версія про брата Гедиміна – Федора⁶⁸ більш ніж проблематична. Він згадується лише в описі майна померлого митрополита Феофіла, зробленому у 1330/1331 р. канцелярією митрополита Феогноста під час перебування останнього на Волині. Там Федір навіть не названий князем, а тим більше київським. Між тим київський князь Федір з ординським баскаком і загоном у 50 чоловік напали на обоз новгородського владика Василя, поставленого митрополитом Феогностом⁶⁹. Як вірно помітив М. Грушевський, поведінка цього князя мало схожа на поведінку литовського васала⁷⁰. Не був він тотожний і Ольгіманту Міндовговичу Гольшанському, як думали деякі дослідники⁷¹. За Києво-Печерським пом'яником хресне ім'я Ольгіманта було Михайло.

Таким чином виглядає, що Ольгімант-Михайло, зайнявши київський престол весною 1323 р., невдовзі його втратив. Путивльська династія повернула собі Київ з допомогою ординців⁷², васал яких князь Федір (схоже брат Володимира-Івана та Станіслава-Терентія Івановичів) у 1331 р. і напав на обоз новгородського владика разом з ординським баскаком. Вже у 1324 р. під час боротьби за спадщину Романовичів хан Узбек пробував втручатися у ці справи, саме його позиція дозволила досягнути компромісу за яким престол зайняв Болеслав-Юрій Тройденевич⁷³. Литовсько-ординська угода 1324 р. не могла обійти проблему Київського князівства. Очевидно, що саме тоді воно було повернене Путивльським Ольговичам. З тієї ж причини ні Длугош, ні прусько-лівонські хроністи не повідомили про включення до складу Литви Київської землі, що так вразило свого часу В. Антоновича та П. Клепатського.

Князь Федір Іванович перебував в Києві до 1362 р. (як свідчить Густинський літопис⁷⁴). Після розгору ординців на Синіх водах великий князь Ольгерд Гедимінович прогнав з Києва ординського васала і посадив в Києві свого сина Володимира.

Детально розбираючи епізод нападу на новгородського владика у 1331 р. та наступні епізоди церковної історії, пов'язані з Києвом, П. Клепатський прийшов до обґрунтованого висновку, що поставлений тирновським болгарським патріархом київський митрополит Феодорит (бл. 1353 – до 1356), був висуванцем київського князя Федора. І саме через протидію цього князя литовський ставленик Роман не зміг зайняти митрополичого престолу у Києві в 1354 р. Ця гіпотеза заслуговує глибокої уваги⁷⁵.

Інші ж висновки цього автора з історії вказаного періоду хибні. Так він навіть готовий сумніватися чи був князь Федір княжого роду, а не просто ставленик Орди, і тут же показує здатність цього князя протистояти Литві і т. д. Не підкріплені серйозною аргументацією його спроби довести завоювання Києва Литвою в період між 1356–1357 рр.⁷⁶ При цьому він навіть готовий залишити князя Федора литовським васалом, незважаючи на його послідовну антилитовську політику. Зрештою і саме утвердження Гедиміновичів на престолах більшості білоруських та українських князівств впродовж XIV ст. не можна назвати завоюванням. Вони з'являлися тут переважно через династичні зв'язки в результаті згоди з місцевими елітами⁷⁷. В багатьох випадках, зайнявши престол в цих землях (як Любарт-Дмитро Гедимінович на Волині), вони і не були васалами великих князів литовських. На Лівобережжі і в Києві ці князі ще до 1380 р. платили ординську данину-вихід, залишаючись ординськими васалами.

Невдалою є спроба П. Клепатського, заперечуючи зв'язок появи в Києві Володимира Ольгердовича з перемогою Ольгерда на Синіх водах, апелювати до думки М. Дашкевича, що Київ належав до татар Заволзьких, а не Подільських. В цей період в Орді йшла боротьба між еміром Мамаєм, котрий правив від імені поставлених ним ханів з гілки Бату (на той час таким ханом був Абдуллах з весни 1361 до 1369 рр.), та його противниками з гілки Орду (Хизр-Ходжа, Халфа, Тимур-Ходжа, Ордумелік, Мурад, Булат-Ходжа). Мамай опирався на свої потужні володіння на Правобережжі і контролював всі землі аж до Дону, його противники базувалися на заволзькі землі та контролювали періодично лише рязанські та суздальські землі. Похід Ольгерда проти ординців і битва на Синіх водах були далеко не локальною сутичкою з подільськими татарами, які на той час залишалися прямими васалами Мамаю та його ставленика⁷⁸.

Володимир Ольгердович утвердився на київському престолі у 1362 р. невдовзі після битви на Синіх водах. Зауваження П. Клепатського стосовно його підпису при укладенні угоди Литви з Ригією у 1367 р. як “*filius Regis Lethoviae*”⁷⁹ скоріше є свідченням подвійного статусу цього князя, який офіційно залишався ординським васалом (про що свідчать його ранні монети). При цьому він намагався проводити самостійну політику, титулувався великим князем і карбуванням власної монети підкреслював свій суверенітет⁸⁰. Під час війни Мамаю з Московським князівством він дотримувався дружнього нейтралітету стосовно Москви, незважаючи на позицію великого князя литовського Ягайла Ольгердовича. Одним з останніх він присягнув Ягайлові після Кревської унії (12 липня 1388), залишившись при тому православним, хоча більшість Гедиміновичів перейшли у католицизм. Далі він рішуче виступив проти політики обмеження прав удільних князів і переміщення їх із зайнятих престолів, вступивши в коаліцію з сіверським князем Корибутом-Дмитром Ольгердовичем, вітебським князем Свидригайлом Ольгердовичем та подільським князем Федором Корятівичем. Після поразки Свидригайла, програвши війну з Вітовтом Кейстутівичем у 1392 р., Володимир Ольгердович поспішив укласти мир, чим дав можливість Вітовтові захопити Поділля та вивести з війни союзника Корятівичів – Молдовське князівство. Залишившись сам він мусив уступити Київське князівство⁸¹. Як компенсація йому було надано Копиль у 1395 р. після його короткочасної еміграції до Москви. Переговори тривали протягом 1393–1394 рр., бо у грамоті від 18 лютого 1394 р. з порукою за брата Андрія Ольгердовича (про яку згадує П. Клепатський – С. 48) Володимир Ольгердович титулується ще київським князем⁸².

Отже, повністю усвідомлюючи дискусійність окремих висновків, можна стверджувати, що київська гілка Путивльської династії володіла Київським князівством між 1300–1362 рр. з короткою перервою у 1323–1324 рр. Після втрати Києва представники цієї династії, схоже, ще довгий час утримували Овруцький уділ. Овруцькими князями були Василь Андрійович (син Андрія Івановича), записаний у Сіверському пом'янику⁸³ (перша половина XIV ст.); можливо князь Іван Станіславович, згаданий у Любецькому пом'янику⁸⁴, його син (або син Василя Андрійовича) Дмитро, згаданий у 1372 р.⁸⁵, брат чи син Олексій та Федір Олексійович, згаданий під 1408 р.⁸⁶

Примітки:

¹ Див., зокрема: *Квашнин-Самарин Н.* По поводу Любецкого синодика // Чтения в Об-ве истории и древностей российских. – Москва, 1873. – Кн. 4. – С. 8–10, 210–284; *Филарет [Гумилевский]*. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1874. – Кн. 5. – С. 35–49 и др., генеалогическая таблица; *Голубовский П. В.* История Северной земли до половины XIV столетия. – К., 1881; *Багалея Д. И.* История Северной земли до половины XIV столетия. – К., 1881; *Грушевский М. С.* Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия. – К., 1891; *Зотов Р. В.* О черниговских князях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. – Санкт-Петербург, 1892; *Чеканов И.* Очерки церковно-политической истории Курского княжества // Курские епархиальные ведомости. Часть неофициальная. – Курск, 1892. – № 44. – С. 727–729; *Клепатский П. Г.* Очерки по истории Киевской земли. – Одесса, 1912. – Т. 1: Литовский период (Вид. 2. – Біла Церква, 2007); *Антилогов Г. Н.* О городе Курске X–XVI вв. // Вестник МГУ. – Москва, 1979. – Серия 8; *Войтович Л. В.* Генеалогія династії Рюриковичів. – К., 1990. – С. 53–64; *Його ж.* Київські князі з путивльської династії // Київ. – 1991. – № 9. – С. 145–146; *Його ж.* Генеалогія династії Рюриковичів і Гедиміновичів. – К., 1992. – С. 50–54; *Його ж.* Удільні князівства на українських землях у другій половині XII–XV ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 33–43; *Його ж.* Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. – Львів, 1996. – С. 58–164, 183–184; *Його ж.* Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. – Львів, 2000. – С. 27–38, 173–183; *Його ж.* Княжа доба на Русі: Портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 397–417; *Його ж.* “Очерки по истории Киевской земли” П. Г. Клепатського // Павел Клепатский. Очерки по истории

- Киевской земли. Литовский период. – Біла Церква, 2007. – С. 3–12; Русина О. В. До питання про київських князів татарської доби // Записки НТШ. – Львів, 1993. – Т. 225. – С. 194–203; Її ж. Із спостережень над реєстром Чернігівських “границь” з 20-х років XVI століття // Там само. – С. 293–306; Еє же. Персональний состав северских князей во второй половине XIV века // Историческая генеалогия. – Екатеринбург; Париж, 1993. – Вып. 2. – С. 14–18; Її ж. Київська виправа Гедиміна (текстологічний аспект проблеми) // Записки НТШ. – Львів, 1996. – Т. 231. – С. 147–151; Її ж. Путивльські волості XV – початку XVII ст. // Там само. – С. 368–379; Її ж. Про князівську традицію на Київщині у XIII–XIV ст. // Київська старовина. – 1997. – № 3–4. – С. 9–93; Її ж. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. – К., 1998; Її ж. Адміністративно-територіальний устрій давньої Чернігівщини на початку литовського володарювання // Історія адміністративно-територіального устрою Чернігово-Сіверщини. – Ніжин, 2007. – С. 18–25; Її ж. Історія Київського князівства XIV–XV ст. у світлі нових даних // Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України професора Валерія Смоля. – К., 2010. – С. 184–202; Енуков В. В. Курское княжение в татарское время // Деснянские древности. – Брянск, 1995. – С. 141–143; Амелькин А. О. Сведения о Курске XI–XIII веков в древнерусской книжности // Проблемы исторической демографии и исторической географии Центрального Черноземья. – Москва; Курск, 1994; Раздорский А. И. Князья курские XI–XIII вв. // Курск. – Курск, 1997. – С. 170–172; Коваленко В. Етапи формування Чернігово-Сіверської землі (IX–XVI ст.) // Історія адміністративно-територіального устрою Чернігово-Сіверщини. – Ніжин, 2007. – С. 9–17; Його ж. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. – Суми, 2009; Шеков А. В. О помяннике Черниговских князей в составе Любецкого помянника // Труды Государственного исторического музея. – Москва, 2007. – Вып. 169. – С. 281–300.
- ² Милорадович Г. А. Синодик Антониевого Любечского монастыря // Черниговские губернские ведомости. – 1860. – № 37; Филарет [Гумилевский]. Чернигов: терем с епископиею, усыпальница и синодик князей // Черниговские епархиальные ведомости. – 1863. – № 10; Його ж. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1874. – Кн. 5. – С. 35–47; Квашинин-Самарин Н. По поводу Любецкого синодика. – С. 213–226; Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 24–29; Синодик Любецкого Антониевского монастыря. – Чернигов, 1902; Ситий І. М. Ким і коли було започатковано Любецький синодик, або останній твір Івана Щирського // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі. – Чернігів, 1997. – С. 191–196.
- ³ Квашинин-Самарин Н. По поводу Любецкого синодика. – С. 222.
- ⁴ Филарет [Гумилевский]. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Кн. 5. – С. 43.
- ⁵ Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 115–118.
- ⁶ Сергеевич В. И. Вече и князь. Русское государственное устройство и управление во времена князей Рюрик-овичей. Исторические очерки. – Москва, 1867. – С. 122–272.
- ⁷ Див.: Войтович Л. Княжа доба на Русі. – С. 32, 401–402.
- ⁸ ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 668.
- ⁹ Войтович Л. Княжа доба на Русі. – С. 411.
- ¹⁰ ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 716.
- ¹¹ Там само. – Стб. 723.
- ¹² Там само. – Т. 7. – С. 236.
- ¹³ Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 103–104.
- ¹⁴ Кузьмин А. В. Источники XVI–XVII вв. о происхождении киевского и путивльского князя Владимира Ивановича // Восточная Европа в древности и средневековье. Проблемы источниковедения. – Москва, 2005. – Ч. 2. – С. 220–223.
- ¹⁵ Фроянов И. Я. Киевская Русь. Очерки социально-политической истории. – Ленинград, 1980. – С. 45–46; Толочко О. П. Особливості міжсеньйоріальних відносин у період феодальної роздробленості Жавньої Русі XII–XIII ст. // Феодализм в Україні. – К., 1990. – С. 30.
- ¹⁶ Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 27–28, 115–120.
- ¹⁷ Войтович Л. Князівські династії Східної Європи. – С. 50–51.
- ¹⁸ Кузьмин А. В. Иоанн // Православная Энциклопедия. – Москва, 2010. – Т. 23. – С. 240–241.
- ¹⁹ Квашинин-Самарин Н. По поводу Любецкого синодика. – С. 222.
- ²⁰ ПСРЛ. – Т. 4. – С. 42.
- ²¹ Войтович Л. Нащадки Чингіз-хана: Вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів. – Львів, 2004. – С. 106.
- ²² Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 115–118, 207, 295.
- ²³ Войтович Л. Князівські династії Східної Європи. – С. 50.
- ²⁴ Грушевський М. Очерк истории Киевской земли. – С. 466.
- ²⁵ Русина О. В. До питання про київських князів татарської доби. – С. 194–203.
- ²⁶ Див.: Івакін Г. Ю. Історичний розвиток Києва XIII – середини XVI ст. (історико-топографічні нариси). – К., 1996. – С. 42–108.

- ²⁷ Щапов Я. Н. Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI–XIII вв. – Москва, 1978. – С. 141, 181–185.
- ²⁸ ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 993–994.
- ²⁹ Климкевич Р. Львів і Україна в найдавнішому геральдичному творі // Хроніка-2000. – К., 2000. – Вип. 35–36. – С. 106; Гречило А. Територіальні символи Галицько-Волинської держави (XIII – поч. XIV ст.) // Король Данило Романович і його місце в українській історії. – Львів, 2003. – С. 133; Книш Я. Б. Львівське королівство // Поступ (Львів). – 2003. – № 129; більш детально це було висвітлено в доповіді Я. Книша “Держава Романовичів за короля Юрія і утворення Галицької митрополії” на Міжнародній конференції, присвяченій 750-річчю коронації короля Данила і 700-річчю створення Галицької митрополії (Львів, 8-9 листопада 2003 р.), матеріали якої, на жаль, не були повністю опубліковані.
- ³⁰ Книш Я. Від уділу до “найблагословеннішої столиці королівства” // Історія Львова. – Львів, 2006. – Т. 1: 1256–1772. – С. 57.
- ³¹ Русина О. Історія Київського князівства XIV–XV ст. у світлі нових даних. – С. 189–190.
- ³² Див. репродукції: Nordenskjöld A. E. Periplus. An Essay on the Early History of Charts and Sailing Directions. – Stockholm, 1897. – Pt. IX; Історія Львова. – Львів, 2006. – Т. 1: 1256–1772. – Вкладка між С. 56–57.
- ³³ Див.: Войтович Л. Де була столиця Лева Даниловича? (Джерелознавчий аспект проблеми) // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – К.; Львів, 2004. – Т. 1. – С. 712–720; Його ж. Князь Лев Данилович. – Львів, 2012. – С. 109–113.
- ³⁴ Грушевський М. С. Історія України-Руси. – Львів, 1905. – Т. 3. – С. 168.
- ³⁵ Див.: Леонид, архимандрит [Кавелин Л. А.] Хан Ногай и его влияние на Россию и южных славян // Чтения в Московском об-ве истории и древностей Российских. – Москва, 1863. – Кн. 3. – С. 30–39; Отд. оттиск. – Москва, 1868; Ников П. Татаро-български отношения презь средните векове съ огледь къмь царуваннего на Смилеца // Годишник на Софийската университет. Историко-филологически факултет. – София, 1921. – Т. 15/16. – С. 15; Веселовский Н. И. Хан из темников Золотой Орды. Ногай и его время. – Петроград, 1922; Войтович Л. Нашадки Чингіз-хана. – С. 187–192.
- ³⁶ ПСРЛ. – Т. 1. – Стб. 482.
- ³⁷ Тизенгаузен В. Г. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. – Москва, 1941. – Т. 2: Извлечения из персидских сочинений, собранные В. Г. Тизенгаузенем и обработанные А. А. Ромаскевичем и С. Л. Волиным. – С. 71.
- ³⁸ Див.: Войтович Л. Улус Ногай і Галицько-Волинське князівство // Україна – Монголія: 800 років у контексті історії. – К., 2008. – С. 71–78; Його ж. Князь Лев Данилович. – С. 81–83, 129–130, 138–149.
- ³⁹ Його ж. Князь Лев Данилович. – С. 157–158.
- ⁴⁰ Його ж. Нашадки Чингіз-хана. – С. 121.
- ⁴¹ Шабильдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого Княжества Литовского. – К., 1987. – С. 15–16.
- ⁴² Войтович Л. В. Київські князі з путивльської династії. – С. 149–150; Його ж. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XV ст. – С. 159.
- ⁴³ Зотов Р. В. О черниговских князях по Любецкому синодику. – С. 115–118, 207, 295.
- ⁴⁴ ПСРЛ. – Т. 10. – С. 172; Івакін Г. Ю. Історичний розвиток Києва XIII – середини XVI ст. – С. 43.
- ⁴⁵ Паславський І. Галицька митрополія. – Львів, 2007; Войтович Л. В. Галицько-Волинські етюди. – Біла Церква, 2011. – С. 323.
- ⁴⁶ Войтович Л. Нашадки Чингіз-хана. – С. 121, 191.
- ⁴⁷ Брун Ф. К. Черноморье. Сборник исследований по исторической географии Южной России. Ч. 2. // Записки Новороссийского университета. – Одесса, 1880. – Т. 30. – С. 353.
- ⁴⁸ Димитров В. България в средновековна картография XIV–XVII век. – София, 1984. – № 17.
- ⁴⁹ Spinei V. Moldova in secolele XI–XIV. – București, 1982. – P. 171; Егоров В. Л. Историческая география Золотой Орды. – Москва, 1985. – С. 201.
- ⁵⁰ Войтович Л. Нашадки Чингіз-хана. – С. 191.
- ⁵¹ Його ж. Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). – Львів, 2014. – С. 220–227.
- ⁵² Там само. – С. 122.
- ⁵³ ПСРЛ. – Т. 35. – С. 95–96, 152–153, 180, 184, 200–201, 221.
- ⁵⁴ Див.: Войтович Л. “Очерки по истории Киевской земли” П. Г. Клепатського // Клепатский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. Литовский период. – Біла Церква, 2007. – С. 3–4.
- ⁵⁵ Див.: Русина О. Київська виправа Гедиміна (текстологічний аспект проблеми) // Записки НТШ. – 1996. – Т. 231. – С. 147–157.
- ⁵⁶ Войтович Л. Княжа доба на Русі: Портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 62.
- ⁵⁷ Клепатский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. Литовский период. – Одесса, 1912. – Т. 1. – С. 32–33.

- ⁵⁸ Саюк В. Ірпінська битва 1323 року // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Вип. 4. – С. 62–68.
- ⁵⁹ Рогов А. И. Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения (Стрыйковский и его Хроника). – Москва, 1966. – С. 156.
- ⁶⁰ Батура Р. Борьба Литовского великого княжества против Золотой Орды: от нашествия полчищ Бату до битвы у Синих вод / Автореф. дис. к. и. н. – Вильнюс, 1972. – С. 21
- ⁶¹ Шабульдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К., 1987. – С. 28–29.
- ⁶² Там само. – С. 10–14, 22–26, 33–38; Войтович Л. Етапи політичної історії Волині XIV–XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 5: ПРОΣΦΩΝΜΑ Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича. – Львів, 1998. – С. 153–168.
- ⁶³ Саюк В. Ірпінська битва 1323 року. – С. 64.
- ⁶⁴ Зотов Р. В. О черниговских князьях по Любецкому синодику. – С. 115–116, 118, 207, 296; Baumgarten N. Gènealoges et mariages occidentaux des Rurikides Russes du X-e au XIII-e siècle / Orientalia Christiana. – Roma, 1927. – P. 91.
- ⁶⁵ Войтович Л. Київські князі з путивльської династії. – С. 149–150; Його ж. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. – С. 159; Його ж. Нащадки Чингіз-хана. – С. 21–122.
- ⁶⁶ Грушевский М. С. Очерк истории Киевской земли. – С. 466.
- ⁶⁷ Див.: Войтович Л. “Teraturgema” Афанасія Кальнофойського як джерело з генеалогії князівських родин. – Львів, 2000. – С. 10–11.
- ⁶⁸ Шабульдо Ф. М. Включення Київського князівства до складу Литовської держави у другій половині XIV ст. // Український Історичний Журнал. – 1973. – № 6. – С. 82
- ⁶⁹ ПСРЛ. – Т. 3. – С. 75–76.
- ⁷⁰ Грушевский М. С. Очерк истории Киевской земли. – С. 486–487.
- ⁷¹ Дашкевич Н. П. Заметки по истории Литовско-Русского государства. – К., 1898. – С. 42–64; Любавский М. К. Очерки истории Литовско-Русского государства. – Москва, 1910. – С. 23; Рогов А. И. Русско-польские культурные связи. – С. 156–157; Батура Р. Борьба Литовского великого княжества против Золотой Орды. – С. 21.
- ⁷² Квашинин-Самарин Н. По поводу Любецкого синодика. – С. 224.
- ⁷³ Шабульдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – С. 31–32.
- ⁷⁴ ПСРЛ. – Санкт-Петербург, 2003. – Т. 40. – С. 130.
- ⁷⁵ Клепатский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. – С. 41–45.
- ⁷⁶ Там само. – С. 41–43.
- ⁷⁷ Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. – С. 82–88.
- ⁷⁸ Шабульдо Ф. М. Синоводська проблема: можливий спосіб її розв'язання. – К., 1998; Його ж. Возвращаясь к синеводской проблеме: о некоторых результатах и последствиях антиордынской кампании Великого княжества Литовского в 1362 г. // Славяне и их соседи. Сборник тезисов XVII конференции памяти В. Д. Королюка. – Москва, 1998. – С. 145–146; Його ж. Чи був ярлик Мамай на українській землі (До постановки проблеми) // Записки НТШ. – 2002. – Т. 243. – С. 301–317.
- ⁷⁹ Клепатский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. – С. 48.
- ⁸⁰ Котляр Н. Ф. Монеты Владимира Ольгердовича // Нумизматика и Сфрагистика. – 1974. – Вып. 4. – С. 48, 65–67; Шуст Р. Нумизматика: Історія грошового обігу та монетної справи в Україні. – К., 2007. – С. 91–92.
- ⁸¹ Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів. – С. 159–161.
- ⁸² Клепатский П. Г. Очерки по истории Киевской земли. – С. 48.
- ⁸³ Зотов Р. В. О черниговских князьях по Любецкому синодику. – С. 299.
- ⁸⁴ Там само. – С. 167.
- ⁸⁵ ПСРЛ. – Т. 37. – С. 34, 74, 106.
- ⁸⁶ Там само. – С. 168.

Студії

* * *

Леонтій Войтович (Львів): Путивльські Ольговичі на київському престолі

Майже півтора століття тривають дискусії навколо проблеми перебування на київському престолі в кінці XIII – першій половині XIV ст. Путивльських Ольговичів. У статті здійснена спроба вирішення цієї проблеми, спираючись на аналіз джерел та аргументації дослідників, включаючи найновіші. Здійснена також спроба реконструкції генеалогії путивльської гілки династії Ольговичів.

Ключові слова: Путивльські Ольговичі, Київське князівство, битва на р. Ірпені, Гедимін, Станіслав.

* * *

Leontiy Voytovych (Lviv): The Olgovychs from Putyvl on the Kyiv Throne

Discussions around the problem of staying of the Olgovychs from Putyvl on the Kyiv throne in the end of the 13th – first half of the 14th c. last nearly one and half century. The article is an attempt to solve this problem, based on the analysis of sources and newest argumentations of researchers.

The attempt of reconstruction of genealogy of Putyvl branch of dynasty of the Olgovychs is carried out also.

Key words: Putyvl Olgovychs, Kyiv principality, battle on Irpin river, Gedymin, Stanislav.